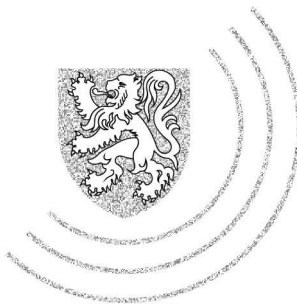

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

GEDACHTEWISSELING

**over de Europese ministeriële opvolgingsconferentie
over het Bologna-proces
van 28 en 29 april 2009 te Leuven en Louvain-la-Neuve**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door mevrouw Sabine Poleyn**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, de heer Leo Pieters;

de heer Paul Delva, de dames Kathleen Helsen, Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de dames Stern Demeulenaere, Laurence Libert, de heer Hans Schoofs;

de heer Ludo Sannen, mevrouw Anissa Tamsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heren Ludwig Caluwé, Jos De Meyer, mevrouw Vera Jans, de heer Luc Martens;

de heer Karlos Callens, de dames Margriet Hermans, Fientje Moerman;

de heer Chokri Mahassine, mevrouw Elke Roex, de heer Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;

de heer Kris Van Dijk.

ONTWERPVERSLAG

INHOUD

	Blz.
1. Inleiding	4
2. Standpunt van de Vlaamse Onderwijsraad.....	4
3. Standpunt van de Vlaamse Vereniging van Studenten.....	6
4. Standpunt van de Vlaamse Interuniversitaire Raad.....	8
5. Standpunt van de Vlaamse Hogescholenraad	10
6. Standpunt van de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming	12
7. Vragen en opmerkingen van de leden	14
8. Antwoorden van de minister en de sprekers	16

ONTWERP/VERSLAG

DAMES EN HEREN,

Op donderdag 23 april 2009 organiseerde de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie een gedachtewisseling over de Europese ministeriële opvolgingsconferentie over het Bologna-proces van 28 en 29 april 2009 te Leuven en Louvain-la-Neuve. Aan de gedachtewisseling namen deel: de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming en vertegenwoordigers van de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor), de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA), de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS).

1. Inleiding

De heer Jef Tavernier, waarnemend voorzitter: Vandaag houden we een gedachtewisseling over de Europese ministeriële opvolgingsconferentie over het Bologna-proces 28 en 29 april 2009 in Leuven en in Louvain-la-Neuve.

Ondanks het einde van de legislatuur vinden we het belangrijk deze gedachtewisseling te houden. Minister Vandenbroucke vertegenwoordigt het onderwijslandschap in Vlaanderen. Vaak wordt hij dan achteraf in het parlement ter verantwoording geroepen, maar intussen heeft hij zijn uitspraken natuurlijk al gedaan. In een goed democratisch proces moet een minister contacten hebben met het onderwijsveld en daar discussies mee voeren. Dat moet echter gebeuren met de emanatie van de bevolking. Dat is dus het parlement en meer bepaald de commissie voor Onderwijs. Het is dan ook belangrijk om ook vooraf van gedachten te wisselen. We hebben niet noodzakelijkerwijze de pretentie de minister op andere gedachten te brengen. We kunnen er echter wel over discussiëren. Deze procedure kan een precedent zijn voor een volgende legislatuur.

Mevrouw Douterlungne van de Vlaamse Onderwijsraad heeft het woord.

2. Standpunt van de Vlaamse Onderwijsraad

Mevrouw Mia Douterlungne, administrateur-generaal Vlor: De Raad Hoger Onderwijs van de Vlaamse Onderwijsraad heeft in een advies van 21 april 2009 een aantal aandachtspunten opgesteld die hij aan minister Vandenbroucke wil meegeven voor de besprekingen tijdens de tweejaarlijkse opvolgingsconferentie van het Bologna-proces.

Het advies opent met de grote verdiensten van het Bologna-proces. Het proces heeft een ommezwaai

teweeggebracht in het onderwijs in Europa. Het is ongetwijfeld één van de meest ingrijpende processen die op zulke schaal in het hoger onderwijs hebben plaatsgevonden. De partnerlanden hebben een gemeenschappelijke uitdaging aanvaard en zoeken samen naar vergelijkbare oplossingen.

Het Bologna-proces heeft de afgelopen jaren bijgedragen tot een verbetering van de kwaliteit van het Europese hoger onderwijs. Het bracht in veel landen een dynamiek op gang inzake kwaliteitszorg, structuur van het hoger onderwijs en flexibiliteit. Deze dynamiek moet voortgezet en geïmplementeerd worden.

De open dialoog die op gang is gebracht, heeft ook de samenwerking met het sociale middenveld, de industrie en het werkveld versterkt. Het is belangrijk om dit streven naar een democratische en kwaliteitsvolle Europese onderwijsruimte verder te stimuleren.

Vlaanderen speelt ongetwijfeld een voortrekkersrol in het Bologna-proces. De Vlor is dan ook verheugd dat de conferentie van dit jaar in Leuven en Louvain-la-Neuve plaatsvindt en dat de Benelux het secretariaat verzorgt. De raad kijkt met belangstelling uit naar het communiqué en vindt het zeer belangrijk dat dit vrijwillige proces op regelmatige basis geëvalueerd, verdiept en bijgestuurd wordt.

De raad heeft negen aandachtspunten opgesteld.

Eerst en vooral wil ik de inhoudelijke aanpak beklemtonen. Het Bologna-proces heeft de afgelopen jaren vooral gefocust op het creëren van vergelijkbare structuren en de kwaliteitszorg. Dit was een noodzakelijke fase. Vandaag wordt het meer dan tijd om de klemtoon opnieuw te leggen op inhoudelijke discussies. Daarin moet de student centraal staan. Essentieel hierbij is de verdere ontwikkeling van 'student centered learning', maar ook de kwaliteitszorg en erkenning van buitenlandse diploma's verdienen verdere inhoudelijke aandacht. Het Bologna-proces mag onder geen beding afglijden naar een louter formalistische aangelegenheid.

Een tweede aandachtspunt betreft de versterking van de sociale dimensie. Het hoger onderwijs heeft een democratiseringstaak, maar voorlopig zijn er nog te veel bevolkingsgroepen die de weg naar het Europese hoger onderwijs niet vinden. Om van het Bologna-proces een echt democratisch proces te maken, is het belangrijk verder grondig na te denken over het versterken van de sociale dimensie. Dat betekent het bewerkstelligen van een verhoogde participatiegraad en het realiseren van een solidair Europa met een hoge sociale cohesie. Belangrijk hierbij is dat de sociale dimensie vanaf nu consequent in het stocktakingproces wordt opgenomen en dat er concrete

maatregelen worden voorgesteld voor een betere instroom, doorstroom en uitstroom in het hoger onderwijs.

In 2007, tijdens de Bolognaopvolgingsconferentie in Londen, namen de ministers enkele duidelijke engagementen op. Elk partnerland zou een nationaal actieplan opstellen voor de sociale dimensie, met een strategie en meetbare doelstellingen. Uit een analyse van de nationale actieplannen voor sociale insluiting door het Centrum voor Sociale Studies van de Universiteit Antwerpen, blijkt echter dat die nationale actieplannen vaak sterk ontoereikend zijn. Ook de rapporten van Eurostat en Eurostudent over de sociale dimensie in het Bolognaproces, uitgevoerd in opdracht van de Bolognaministers, geven aan dat de sociale dimensie nog voor veel verbetering vatbaar is. De Raad Hoger Onderwijs verwacht dat de ministers tijdens de Benelux-conferentie de nodige conclusies verbinden aan deze gegevens.

Minister Vandenbroucke stelde al meermaals dat hij veel belang hecht aan de sociale dimensie. De Vlor verwacht dan ook dat de minister dit als een prioriteit naar voren schuift. Er is een duidelijke boodschap nodig, niet alleen over het belang van de sociale dimensie, maar ook over hoe we die kunnen bereiken. De Raad Hoger Onderwijs stelt voor dat de ministers zich verbinden tot het verbeteren van aspecten als de sociale voorzieningen, de studiefinancieringsstelsels en het verlagen van de studiekosten, en dat zij werk maken van een gecoördineerd beleid tussen Onderwijs, Gezondheidszorg, Sociale Zekerheid en Welzijn. Maar ook op het vlak van het non-discriminatiebeleid en het diversiteitsbeleid in Europa zijn nog concrete maatregelen nodig.

Een derde aandachtspunt is het behoud van het brede overlegmodel. Het Bolognaproces hanteert een overlegmodel waar alle partners van het hoger onderwijs bij betrokken zijn. Het is belangrijk dit model te behouden en erover te waken dat alle partners volwaardig aan de discussies kunnen deelnemen. Dat overleg moet op alle niveaus plaatsvinden: op het niveau van de beleidsvoorbereiding, de implementatie en de evaluatie, zowel op Europees, nationaal en regionaal, als op instellingsniveau. De Europese hogeronderwijsruimte is totnogtoe tot stand gekomen en gegroeid via een breed overleg zonder dwingende en op voorhand vastgestelde procedures. De raad stelt voor om die meer informele manier van werken te behouden. De huidige opvolgings- en managementstructuren, zoals follow-upgroepen, ministeriële conferenties en stocktaking, zijn succesvol gebleken. De raad stelt voor om eventuele nieuwe toekomstige structuren in elk geval daarop te baseren.

Ook het organiseren van structureel overleg met

niet-Bolognalanden is een aandachtspunt. Bij het Bolognaproces zijn vandaag 46 landen betrokken. Het is belangrijk dat er structureel overleg wordt opgezet met andere regio's, vooral in het kader van de mondiale mobiliteit.

Nieuwe Bolognalanden moeten volgens de Raad Hoger Onderwijs beter worden ondersteund. Het lijkt erop dat de partnerlanden het Bolognaproces met verschillende snelheden implementeren. De raad roept de overheid op om blijvend te pleiten voor het creëren van ondersteunings- en begeleidingsprogramma's voor landen die het moeilijk hebben om het Bolognaproces te implementeren. Eventueel kan worden bekeken of de stocktaking niet kan worden gedifferentieerd. Landen die net zijn toegetreden, hebben veel meer implementatiewerk dan landen die reeds lange tijd tot de Bolognaruimte behoren. Voor die laatste groep kan men ondertussen al ambitieuzere doelstellingen formuleren. Dat kan ook vermijden dat landen die later zijn toegetreden, het Bolognaproces afremmen omdat ze nog te veel moeten investeren in basishervormingen.

Een volgend aandachtspunt betreft het verbeteren van de datacollectie. Regelmatige meet- en evaluatiemomenten zijn noodzakelijk. Alleen door concrete actielijnen en deadlines uit te zetten, kunnen de deelnemende landen effectief vooruitgang boeken. Gegevens over de sociale dimensie, participatie en mobiliteit zijn essentieel. Daarover zijn nog steeds heel weinig gegevens bekend. Verder onderzoek is dus nodig. Om een Europees beleid mogelijk te maken en de vergelijkbaarheid te verzekeren, moet die dataverzameling op een uniforme wijze gebeuren. Het is daarbij belangrijk dat alle partnerlanden deelnemen. Eurostudent levert nu bijvoorbeeld heel interessant cijfermateriaal op, maar er zijn nog te weinig landen bij betrokken – 23, om precies te zijn.

Een goede prioritering is eveneens een aandachtspunt. De vraag of het Bolognaproces een belangrijke rol moet spelen in het ontwikkelen van rankings en andere transparantie-instrumenten heeft het Bolognadebat de afgelopen weken beheerst. De Vlor vraagt aan de overheid om zich daarover bijzonder waakzaam en kritisch op te stellen. De raad stelt vast dat er internationaal een sterke druk bestaat op instellingen hoger onderwijs om te participeren aan systemen van ranking. De raad vindt het daarom belangrijk dat Vlaanderen opvolgt wat er zich internationaal op het vlak van ranking ontwikkelt. In elk geval moet worden vermeden dat Vlaamse instellingen in een zwakke concurrentiële positie terechtkomen in de internationale hogeronderwijsruimte. De raad vindt de kwestie van ranking in het hoger onderwijs echter geen topprioriteit. Er zijn op dit ogenblik veel dringender dossiers die om maatregelen vragen, zoals de sociale dimensie, de erkenning van

buitenlandse diploma's, het versterken van de mobiliteit, de kwaliteitszorg.

Het aandachtspunt 'mobiliteit verbeteren' is een belangrijke topprioriteit. Internationale mobiliteit stimuleert de onderwijskwaliteit van ons hoger onderwijs. Mobiliteit binnen en buiten Europa blijft een knelpunt, ook na de doorvoering van bama (bachelor-master). Op de Bologna-opvolgingsconferentie in Londen bleek dat studenten te vaak te lang dichtbij huis blijven om een echt internationale hogeronderwijsloopbaan uit te bouwen. Mobiliteit is nochtans een doeltreffend instrument om betekenisvolle en nuttige competenties te verwerven of te verfijnen. De verbetering van zowel de horizontale als de verticale mobiliteit moet een prioriteit van het Bolognaproces blijven. Men stelt vast dat nog meer studenten gebruik zouden kunnen maken van de Erasmusbeurzen. Bovendien blijkt uit Europese gegevens dat deelnemen aan een Erasmusprogramma of niet, mee bepaald wordt door sociaal-economische factoren. Zo hebben Erasmusstudenten doorgaans hoger geschoolde ouders met een gemiddeld of hoger inkomen. Voor bepaalde kansengroepen, zoals studenten met een functiebeperking, zijn er nog bijkomende belemmeringen. Er moet worden gewerkt aan de meeneembaarheid van hulpmiddelen.

Tussen de landen uit de Europese hogeronderwijsruimte bestaan er grote verschillen met betrekking tot studie- en leefkosten. Dat heeft tot gevolg dat heel wat beurzen uit landen met een lagere levensstandaard ontoereikend zijn in landen met een hogere levensstandaard. Ook hebben sommige landen een ontoereikende capaciteit in het hoger onderwijs, waardoor ze meer studenten uitsturen dan ze ontvangen. Deze ongelijke mobiliteitsstromen hebben financiële consequenties. Sommige landen moeten immers meer uitgestuurde studenten financieren. De raad pleit ervoor dat binnen de Europese hogeronderwijsruimte een solidair beleid wordt uitgetekend dat deze problematiek oplost en toelaat dat de beurzen in het land dat uitstuurt, aangepast worden aan de studie- en leefkosten van het gastland.

In het kader van het verbeteren van de internationale mobiliteit moet verder werk gemaakt worden van de erkenning van buitenlandse diploma's. Studenten geven aan dat bureaucratische beslommingen en visaproblemen hun deelname aan internationale mobiliteitsprogramma's belemmeren. De Vlor vraagt deze problematiek hoog op de Bologna-agenda te zetten.

De kwaliteitszorg kan nog verbeteren. Kwaliteitszorg moet oog hebben voor twee doelstellingen: het vertrouwen tussen de instellingen vergroten en de kwaliteit verbeteren. Vooral de eerste doelstelling krijgt veel aandacht binnen het Bolognaproces. Kwa-

liteitszorg betekent ook aandacht voor parameters als studentenparticipatie, diversiteitsbeleid, internationalisering en sociaal beleid.

Een adequate financiering van het hoger onderwijs is een belangrijke randvoorwaarde voor de realisatie van het Bolognaproces. De raad stelt dat onderwijs hoofdzakelijk en in eerste instantie met publieke middelen gefinancierd moet worden. Hij stelt voor dat de overheid zou werken aan een inhaalplan om de totale bestedingen in het hoger onderwijs op 2 percent van het bruto regionaal product te brengen. Dat cijfer staat ook in de mededeling van de Europese Commissie aan de Europese Raad en het Europees Parlement.

3. Standpunt van de Vlaamse Vereniging van Studenten

De heer Klaas Keirse, voorzitter VVS: Geachte aanwezigen, vele zaken die werden aangehaald door de Vlor zullen bij mij terugkomen.

We zijn het wellicht allemaal eens over het belang van het Bolognaproces voor het Vlaamse en het Europese onderwijs. Zoals de heer Tavernier zei: het is belangrijk dat we deze bijeenkomst houden vóór de ministeriële conferentie en dat de kaarten op tafel worden gelegd.

Sinds de Bolognaverklaring tien jaar geleden getekend werd, veranderde het hoger onderwijs fundamenteel. Dinsdag wordt in Leuven het eerste Bolognadecennium afgesloten en woensdag worden de krijtlijnen voor het tweede decennium uitgezet in Louvain-la-Neuve. Het Leuvencommuniqué zal de fundamenten leggen waarop ons onderwijs de komende jaren moet gebouwd worden. Het is belangrijk dat de ministers een gedragen boodschap verkondigen die ook de mening van de stakeholders vertolkt. In die zin verheugt het luisteren naar Vlor, VLIR en VLHORA en eventuele bemerkingen van de bijzonder talrijk opgekomen parlementsleden vandaag ons evenveel als de gelegenheid die ons geboden wordt zelf het woord te nemen.

Ter voorbereiding van de ministeriële conferentie volgende week, hebben wij de eer en het genoegen 120 Europese studentenleiders hier in Brussel te mogen ontvangen voor de 56ste Board Meeting van de European Students' Union (ESU). Die vergaderingen vinden op dit moment plaats.

Toen de doelstellingen van het Bolognaproces in 1999 werden vastgelegd, werden de Europese studenten nog niet gehoord. Nu dat vandaag wel het geval is, hopen de Europese studenten dan ook samen met de andere stakeholders een waardevolle

stem in het debat te kunnen hebben met enkele fundamentele veranderingen tot gevolg. Staat u mij toe met u even deze veranderingen door te nemen.

VVS vindt dat het Bolognaproces tegen 2010 grondig herbekeken moet worden. Ten eerste moet de doelstelling van het proces in vraag worden gesteld. Hoe moet een eengemaakte Europese Hoger Onderwijs Ruimte eruitzien? Voor VVS heeft het enkel zin om verder te gaan met het Bolognaproces als de ministers zich engageren om te streven naar een toegankelijke en kwaliteitsvolle hogeronderwijsruimte. Het hele proces moet daarbij gestuurd worden vanuit de maatschappelijke rol die het hoger onderwijs vervult. De noden en verwachtingen van de studenten moet hierbij centraal staan. Bij het uittekenen van de Europese Hoger Onderwijs Ruimte moeten we uitgaan van onze eigen sterkte, en openheid ten aanzien van de rest van de wereld is daarbij uiteraard essentieel. Ook samenwerking, een kern-element van het Bolognaproces, moet een uitgangspunt zijn.

De doelstellingen van het Bolognaproces moeten worden uitgewerkt in actielijnen. Vaak ontbreekt de concrete uitwerking. VVS ziet er vijf actielijnen die in de toekomst prioritair moeten zijn: sociale dimensie, studentenmobiliteit, kwaliteitszorg, erkenning en participatie.

De sociale dimensie zet ik graag voorop, want die moet de komende jaren de absolute topprioriteit worden. De ministers engageerden zich reeds jaren geleden om hier werk van te maken, maar het resultaat vandaag is, juist door het gebrek aan concrete actielijnen, bijzonder beperkt gebleven. VVS hoopt dan ook op concrete plannen van de ministers om van de volgende Bolognaverklaring realiteit te maken. De Vlor heeft al verwezen naar de rapporten van het Centrum voor Sociale Studies van de Universiteit Antwerpen. Ook 'Bologna With Student Eyes', de Europese studentenevaluatie van de vorderingen in het Bolognaproces die gisteren op het Europese studentenseminarie werd gelanceerd, bevestigt de problemen die verbonden zijn aan de sociale dimensie.

Studenten van over heel Europa merken dat de studiekosten en inschrijvingsgelden stijgen en dat de studiefinanciering gebrekkig is. En zoals men vandaag wel eens meer hoort zeggen, zeker door de politici die met hun campagnes bezig zijn: "het is voor iedereen crisis". Ook voor studenten wordt het zeker niet makkelijker om de vele kosten te dragen die aan het studeren verbonden zijn.

Minister Vandenbroucke, u stelde in het verleden dat u veel belang hecht aan de sociale dimensie. VVS verwacht dan ook dat u die als prioriteit naar voren

schuift. Er is een duidelijke boodschap nodig, niet alleen over het belang van de sociale dimensie, maar ook over hoe die te bereiken. Uit verslagen van de 'Bologna Follow-Up Group', toch een bijzonder belangrijk orgaan binnen het Bolognaproces, blijkt dat de Vlaamse delegatie evenwel vaak meer energie investeert in de strijd voor rankings dan in die voor een sociale Europese Hoger Onderwijs Ruimte.

Naast de sociale dimensie is ook studentenmobiliteit een prioriteit die we naar voren willen schuiven. Het aantal studenten dat naar het buitenland trekt, blijft laag. Internationale studentenmobiliteit heeft een grote persoonlijke en maatschappelijke meerwaarde en is daarom voor VVS een recht voor elke student. Om hier een realiteit van te maken, moeten de maatregelen die de ministers ons al jaren beloven, genomen worden. Vandaag blijkt dat nog steeds weinig studenten kunnen genieten van een internationale ervaring. Daarbij komen ook praktische problemen zoals de vereenvoudiging van visaprocedures, een vlottere erkenning van diploma's en de meeneembaarheid van studiebeurzen. Dat zijn zaken die toch wel de nodige aandacht verdienen. VVS hoopt dat engagementen uit het verleden herhaald worden en ook in de praktijk worden omgezet.

Tot zover het verlanglijstje van wat nog gerealiseerd moet worden. Het is nu misschien tijd om over te gaan naar het volgende lijstje, dat van wat helemaal niet gerealiseerd mag worden. Op dat lijstje staan een oproep voor een verregaande gedifferentieerde financiering en een voorstel om ranking op te nemen als onderdeel van het Bolognaproces.

Hoger onderwijs kan maar goed functioneren als het over voldoende financiële middelen beschikt. De Europese studenten pleiten voor een overheidsfinanciering voor hoger onderwijs van minstens 2 percent van het bruto nationaal product. Concreet betekent dit voor de meeste landen een serieuze bijkomende investering van publieke middelen in het hoger onderwijs. Een duidelijke houding tegenover de financieringsbronnen van het hoger onderwijs speelt een cruciale rol in het debat over democratisering, kwaliteit en maatschappelijke verantwoordelijkheid in het hoger onderwijs. VVS pleit dan ook resoluut voor een volwaardige publieke financiering van het hoger onderwijs. Dit staat echter in contrast met de internationale druk op bijvoorbeeld de inschrijvingsgelden gedurende de laatste jaren. Zowel de OESO als de Europese Commissie stuurden pleidooien de wereld in voor een hogere bijdrage van studenten. In veel landen is het inschrijvingsgeld ondertussen ook gestegen. De landen van de Europese Hoger Onderwijs Ruimte hebben hier voorlopig aan weerstaan. Dat is een goede zaak. We moeten te allen prijze vermijden dat het Leuvencommuniqué onduidelijke boodschappen zou bevatten die dubbelzinnig geïnterpre-

teerd kunnen worden en ministers een aanleiding of drogreden zouden kunnen geven tot het verhogen van de inschrijvingsgelden. Dat is belangrijk voor studenten in heel Europa.

Dames en heren, “not everything that counts can be counted, and not everything that can be counted counts”, dat zei Einstein al. Rankings zijn controversieel. Kwaliteit meten aan de hand van een klein aantal parameters is praktisch onmogelijk. Alle pogingen om een wetenschappelijk verantwoorde ranking of classificatie op te zetten in het verleden, zijn, ondanks de vele investeringen, mislukt wegens grote methodologische problemen.

Rankings en classificaties kunnen door hun simplistische kijk op kwaliteit ook negatieve gevolgen hebben op de onderwijskwaliteit. Bovendien kunnen ze leiden tot een indeling in goede en slechte instellingen, wat grote problemen geeft op het vlak van sociale dimensie en erkenning. Dit zal leiden tot het ontstaan van diploma's die als minderwaardig beschouwd worden, uiteraard met alle gevolgen van dien. Rankings en andere zogenaamde transparantie-instrumenten staan volgens ons dan ook haaks op de principes van het Bolognaproces dat door zijn aard moet focussen op samenwerking. De Vlor merkt op dat we de internationale ontwikkelingen van rankings moeten opvolgen. Ik wil er ook voor waarschuwen dat het opvolgen van die internationale ontwikkelingen en het besteden van aandacht aan rankings, het belang van de rankings en de aandacht ervoor verhoogt. En dat is een ontwikkeling die we moeten vermijden.

Een alternatief ligt in het vele werk dat men bijvoorbeeld heeft verzet op het vlak van kwaliteitszorg. Deze inspanningen moeten de komende jaren nog worden voortgezet. De focus mag niet komen te liggen op welke instelling het beste presteert, maar moet liggen op permanente verbetering van de kwaliteit van elke instelling voor elke student in elke opleiding. Kwaliteit voor allen dus.

Alle Bolognalanden hebben nog werk met de implementatie van de 'European Standards and Guidelines'. In heel wat landen vormen de studentenparticipatie en de kwaliteitszorgprojecten nog problemen. Om de studiekeuze te verbeteren, zou in toegankelijke en vergelijkbare visitatie- en accreditierapporten kunnen worden geïnvesteerd.

Een vlottere en eerlijkere erkenning van diploma's en van andere kwalificaties is al jaren een aandachtspunt in het Bolognaproces. Dit is essentieel voor de mobiliteit van studenten en voor de toegang tot de arbeidsmarkt. Ook op dit vlak is er nog ruimte voor verbetering. Zo moet nog veel werk worden verzet vooraleer de principes van de Lisbon Recognition Convention in de praktijk zullen zijn omgezet.

Deze conventie stelt dat diploma's moeten worden erkend tenzij een substantieel verschil kan worden aangetoond. De bewijslast wordt bij de erkennende instanties gelegd. Dit vergt een mentaliteitswijziging die er momenteel in heel wat landen nog niet blijkt te zijn.

VVS vindt het jammer dat de minister de voorbije maanden sterk de nadruk op de opname van transparantie-instrumenten in het Bolognaproces heeft gelegd. Uit recente discussies is gebleken dat dit een zeer controversieel onderwerp is. De opname van een paragraaf over deze instrumenten in het communiqué zou een negatief effect op de gedragenheid van het proces hebben. Meerdere stakeholders, die helaas niet over stemrecht beschikken, hebben zich reeds tegen de opname van rankings uitgesproken. VVS wil niet dat omwille van een controversieel en potentieel schadelijk thema aandacht en financiële middelen aan andere prioriteiten worden onttrokken. Volgens VVS zijn er andere en betere uitdagingen.

VVS gelooft in de kracht van het Bolognaproces en denkt dat dit proces het hoger onderwijs en de studenten in het bijzonder een meerwaarde kan bieden. Hiervoor moeten volgende week de juiste keuzes worden gemaakt. We hopen dat deze commissie hiertoe een goede input zal leveren. We hopen tevens dat de minister rekening zal houden met de opmerkingen die hier worden gemaakt.

4. Standpunt van de Vlaamse Interuniversitaire Raad

Mevrouw Rosette S'Jegers, algemeen directeur VLIR: Mevrouw de voorzitter, we hebben onze standpunten in drie delen onderverdeeld. Eerst willen we duidelijk zeggen dat we met een aantal items zeer gelukkig zijn. We willen die zaken met veel kracht mee onderschrijven. Daarnaast zijn er elementen waarvan we vinden dat ze tijdens de volgende conferentie best nog wat zouden worden versterkt. Tot slot zijn er die zaken waarvan we hadden gehoopt dat ze erin zouden staan. Helaas zijn deze zaken niet expliciet aanwezig.

We moeten natuurlijk aandacht schenken aan datgene wat we zelf onderschrijven. Europa en Vlaanderen in en met Europa zullen enkel als kennismaatschappij blijven bestaan. In die zin onderschrijven we de verwachtingen die de ministers van Onderwijs en de Europese overheden ten aanzien van het hoger onderwijs stellen. De hogeronderwijsinstellingen en de universiteiten in het bijzonder zijn de aanbieders van wetenschappelijk onderbouwd onderwijs op alle niveaus van het onderwijstraject. Volgens mij zijn het kritisch analyseren, het leren inschatten van risico's in complexe situaties en het grensverleggend

denken niet langer de privileges van een kleine club mensen in onderzoeksinstituten of researchlaboratoria. Al onze hoger opgeleiden worden in alle gelegingen van de maatschappij steeds meer met dergelijke uitdagingen geconfronteerd. Alle hogeronderwijsinstellingen moeten hun mensen hierop voorbereiden.

De voogdijministers en de financieringssysteem moeten de band tussen onderzoek en onderwijs onderkennen en stimuleren. De financieringsprincipes voor het hoger onderwijs van onze minister houden hier alvast rekening mee.

Hoewel we appreciëren wat reeds is bereikt, willen we toch ook opmerken dat dit alles nog moet worden geconsolideerd en geïmplementeerd. Dit zal in de toekomst een blijvende aandacht en een blijvende inzet van mensen en middelen vergen. Ik heb het hier in het bijzonder over de uniformisering van de cycli, over de kwaliteitszorg en over de flexibiliteit. Wat de invoering van deze concepten betreft, hebben we al een en ander bereikt. De voorgaande sprekers hebben hier al de aandacht op gevestigd. We kunnen misschien zelfs een voorlopersrol claimen. Wat de implementatie in de individuele instellingen betreft, is er echter een blijvende druk op mensen, middelen en energie.

We appreciëren tevens dat de betrokkenen beseffen dat we het einde nog niet hebben bereikt. We hebben het uiteindelijke objectief, de vergelijkbaarheid en de erkenning van diploma's, nog niet bereikt. Dit moet nog verder worden geconcretiseerd. Vooral met betrekking tot de tool van de learning outcomes moet nog worden voortgewerkt. Dit lijkt ons het echte middel om tot een versterking van de mobiliteit langs vraag- en aanbodzijde te komen.

Dit alles moet natuurlijk met respect voor de diversificatie tussen de verschillende hogeronderwijsinstellingen in Europa gebeuren. Die diversificatie mag echter geen excuus of hinderpaal voor een gebrekkige mobiliteit worden.

Sommige zaken willen wij iets meer benadrukt zien. In de Bolognaconferentie is er weliswaar een grote aandacht voor de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het hoger onderwijs, maar we missen de concrete voorstellen om de vertegenwoordigers van het hoger onderwijs als volwaardige partner te betrekken in het uitvoeren van die maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dikwijls spelen wij wel onze rol in de advies- en overlegfase, maar in de concrete programma's voor het uitbouwen van die maatschappelijke verantwoordelijkheid worden we minder als effectieve partner betrokken. Met name in het uitbouwen van concrete tools, denken we maar aan permanent leren en heroriëntatie of actualiseren van

de skills van de mensen in tijden van economische crisis, zou er een belangrijke uitvoerende rol kunnen weggelegd zijn voor de instellingen voor hoger onderwijs.

In dat verband hebben we een voorstel. Tegen de term 'employability' ontstaat soms weerstand omdat die dikwijls door de stakeholders wordt beschouwd als een term die te veel in kortetermijnperspectief en naar direct economisch rendement wordt gebruikt. Daarom vinden we 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' of 'social responsibility' en gelukkigere term om te gebruiken dan 'employability'.

Uiteraard blijft de reeds aangehaalde kwestie van de verscheidenheid belangrijk. Het is gezond om een verscheidenheid en profilering te houden tussen de instellingen van hoger onderwijs, ook met betrekking tot de enorme diversiteit van de uitdagingen en de vragen die er vanuit de arbeidsmarkt op ons afkomen. Dat kan alleen maar als we voldoende autonomie blijven geven aan onze instellingen om programma's en doelstellingen uit te bouwen, uiteraard gekoppeld aan verantwoordingsplicht via kwaliteitszorg.

Rankings zijn door iedereen hier al op de korrel genomen. Wij hebben een probleem met een aantal methodieken in verband met rankings, zonder het rankingprincipe als such overboord te gooien. Eendimensionele rankings dragen zeker onze voorkeur niet weg.

Ik eindig met wat de VLIR mist in de nota's die aan de voorbereiding van de conferentie vooraf zijn gegaan. De ministers zouden gebruik moeten maken van deze conferentie, net zoals van andere internationale bijeenkomsten, om het engagement voor een significante verhoging van de onderwijsbudgetten waar te maken. Wij appreciëren de continue inspanningen die onze eigen minister van Onderwijs in regeringsverband doet om op die noodzaak voor de verhoging van de onderwijsbudgetten te wijzen.

We denken dat het een gemiste kans is om niet in internationaal verband een soort van 'quantum leap' te bewerkstelligen en de Lissabondoelstellingen of vergelijkbare doelstellingen hier naar voren te laten komen om het hoger onderwijs de kans te geven haar uitdagingen te blijven waarmaken. Zolang dat niet gebeurt, vrees ik dat wij voor oneigenlijke trade-off's zullen komen te staan en dat wij met de huidige middelen, zowel in mensen, onderwijscapaciteit als infrastructuur die we ter beschikking hebben, pijnlijke keuzes zullen moeten maken tussen bijvoorbeeld het stoppen van onze aandacht en energie in generatiestudenten of zij-instromers, tussen contactonderwijs of afstandsonderwijs, tussen versterking van de nationale doelstellingen of de internationale mobili-

teit, tussen mensen en middelen toewijzen aan onderwijs of aan onderzoek. Eigenlijk zouden dat geen trade-off's mogen zijn maar zou dat alles onder elkaar synergie moeten opleveren. Daar maken we ons ongerust over.

Steeds meer is een aandachtspunt binnen de VLIR het kunnen een aantrekkingspunt vormen voor en het blijven aantrekken van potentials, jong en oud. We vrezen dat we op korte termijn in al onze hiërarchische niveaus zullen worden geconfronteerd met moeilijk invulbare vacatures voor zowel het onderwijs-, het onderzoeks- als het administratief en adviserend stafpersoneel. In die zin zal de crisis ons een beetje helpen op korte termijn, maar het is uiteraard niet de bedoeling om dat als een duurzame oplossing te zien.

Ik wil besluiten met zowel het departement Onderwijs en Vorming als de minister en zijn omgeving te danken om deze conferentie mee te mogen voorbereiden en onze insteek daarvoor duidelijk te kunnen maken in alle fasen van het proces.

5. Standpunt van de Vlaamse Hogescholenraad

De heer Toon Martens, voorzitter VLHORA: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, geachte leden van de commissie en aanwezigen, ik dank de commissie hartelijk om naar aanleiding van de Bolognaconferentie de kans te krijgen van gedachten te wisselen over de evolutie van het hoger onderwijs in Vlaanderen en in het bijzonder over de positie van de hogescholen. Ik heb tot op heden geen echte tegenstrijdigheden gehoord in wat andere sprekers hebben aangebracht. Ik zal mijn best doen om een aantal aanvullende opmerkingen te maken.

Het opmaken van de balans in functie van de voorbereiding van de Bolognaconferentie is deels het opmaken van de balans van de huidige regeerperiode en het vooruitkijken naar de nieuwe regeerperiode. Mevrouw Poleyn vroeg dat onze interventie toch kritisch zou zijn. Ik zal in elk geval op dat vlak mijn best doen, niet met de bedoeling te provoceren, maar vanuit de zorg van het Bolognaproces en de doelstellingen die we met zijn allen ambiëren vooruit te helpen.

Het is geweldig om tot de beste leerlingen van de Bolognaklas te kunnen worden gerekend. Ik denk dat de Vlaamse overheid en de Vlaamse instellingen heel hard en goed hebben samengewerkt om de Bolognadoelstellingen te realiseren. Dat werk is zeker nog niet af. Het loon voor dat vele harde werk, is volgens mij op dit ogenblik niet volledig betaald. De goede resultaten zijn voor een groot stuk betaald met extra werklust voor het personeel van het hoger on-

derwijs. Onze minister refereert graag aan de stijging van 10 procent van het budget voor het hoger onderwijs. Dat is inderdaad een belangrijke inspanning. Ik wil ze plaatsen tegenover de evolutie van de gezondheidsindex. In maart 2004 stond die index op 99,64 procent en in maart 2009 op 111,1 procent, een verschil van bijna 12 procent. In die verhoging zat ook een stuk compensatie voor de ontwaarding van het verleden. In reële termen zijn we er niet zo geweldig sterk op vooruit gegaan.

Ik stel heel duidelijk de vraag aan de politieke partijen, welke partij zich durft te engageren voor het waardevast maken van het financieringspunt. Ik kijk met heel veel belangstelling uit naar wat daarover in de partijprogramma's en uiteindelijk in het regeerakkoord zal staan. Misschien zijn er zelfs partijen die een reële verhoging van 10 procent durven voor te stellen. Voor mij is het in elk geval duidelijk dat de verdere implementatie en de ambitieuze doelstellingen die we moeten hebben, niet verder kunnen worden betaald door de verhoging van de werklust van het personeel.

We moeten ook ambities durven te hebben. De economische en ecologische problemen waar we voor staan, zijn zeer groot. Investeren in het hoger onderwijs is een grote prioriteit. Om het met de woorden van Obama te zeggen: "Yes, we can." En ik zou er willen aan toevoegen: "But we can't do it without additional resources".

Ik wil mijn betoog structureren aan de hand van de actielijnen die worden vermeld in het document ter voorbereiding van de conferentie 'Bologna beyond 2010'. Er zijn vijf elementen: de structuur van de graden en het kwalificatiekader met inbegrip van de erkenning van diploma's, de kwaliteitszorg, de internationale dimensie van het hoger onderwijs, de sociale dimensie, het levenslang leren. Andere collega's hebben ook al aangegeven wat er niet in de Bolognalijnen staat. Persoonlijk zou ik graag een zesde element aan de Bologna-actielijnen toevoegen, met name een engagement voor duurzaamheid.

Wat de structuur van het hoger onderwijs betreft, is het Bolognaproces in de voorbije jaren sterk gefocust geweest op het creëren van vergelijkbare structuren, bij ons bekend onder de letterwoorden bama en ECTS (European Credit Transfer System). Hoewel we in grote mate aan de internationale standaarden voldoen, dreigt de implementatie in Vlaanderen, als men kijkt naar de decreten, steeds meer de kenmerken te vertonen van een typisch Vlaams bouwsel.

Ik onderscheid een zestal elementen in de typisch Vlaamse implementatie van de bamastructuur. Er is het onderscheid tussen professionele en academische

bachelors. Dit onderscheid bestaat in de meeste andere landen niet. Op de lange termijn zullen we met dit probleem worden geconfronteerd, als men de diploma's breed wil erkennen. Heel wat opleidingen die onze hogescholen organiseren, behoren in andere landen tot universiteiten.

We zullen daar aandacht aan moeten geven. We mogen de academische en professionele opleidingen zeker niet verder uit elkaar laten groeien.

Voor de specifieke lerarenopleiding was er initieel geen plaats in dit bamahuis. Recent nog werden we geconfronteerd met de inschaling van de specifieke lerarenopleiding. U kent het standpunt van de VLIR en VLHORA ten aanzien van de inschaling van de specifieke lerarenopleiding.

Hoewel HBO₅ internationaal gezien tot het hoger onderwijs behoort – iets wat we nog aan onze vroegere VLHORA-voorzitter, wijlen Roland Vermeersch, te danken hebben –, zullen deze HBO₅-opleidingen grotendeels door CVO's georganiseerd worden waarvan de meerderheid geen structurele band met het hoger onderwijs heeft. Bij de implementatie van het Bamadecreet heeft men in 2003 de associaties in het leven geroepen om de kwaliteit van het hoger onderwijs veilig te stellen. Men heeft die keuze niet gemaakt bij het ontwikkelen van de HBO₅-opleidingen. Wij blijven de term hoger beroepsonderwijs nog steeds erg verwarrend vinden in de bamaccontext.

Voor de erkenning van buitenlandse diploma's is er nog steeds geen goede oplossing. Op dit ogenblik is het zo dat wij de dossiers voor erkenning van diploma's bekijken en dus gratis advies verlenen. Als je dat goed en grondig wilt doen, dan komt daar heel wat werk bij kijken. De standaarden die worden gehanteerd, verschillen toch wel erg van instelling tot instelling. Ik ben benieuwd hoe het nieuwe Agentschap voor Kwaliteitszorg deze problematiek zal aanpakken en hoe de samenwerking met de instellingen voor hoger onderwijs zal worden vorm gegeven.

We moeten deze ruimere internationale erkenning ook inhoudelijk waarmaken. Er is al verwezen naar het belang van onderzoek en naar de band tussen onderzoek en onderwijs. De universiteiten hebben op dit moment in hun basisfinanciering 45 percent middelen voor onderzoek. Voor de hogescholen is dat veel minder. Onafhankelijk van inkanteling of niet, pleiten wij heel duidelijk voor een gelijke behandeling van de academiserende opleidingen en voor een sterke verhoging van de middelen voor Projectmatig Wetenschappelijk Onderzoek, de zogenaamde PWO-middelen. Op lange termijn zou het een streefdoel kunnen zijn om ook in de basisfinanciering van de hogescholen in 20 percent te voorzien om de band

onderwijs-onderzoek vorm te kunnen geven. Deze investering is niet alleen nodig om het bachelorniveau internationaal te kunnen waarmaken, maar is ook nodig om de innovatieketen te kunnen vervollendigen en de resultaten van veel en goed onderzoek in de praktijk te brengen.

Het laatste element heeft te maken met de erkenning van verworven competenties, die in de toekomst ook weer door het Agentschap zouden gebeuren. Op dit ogenblik gebeurt dit in samenwerking tussen de instellingen op associatieniveau. Ik erken zeker dat er een zeer verschillende dynamiek is tussen de associaties en de instellingen. Maar we hebben op dit ogenblik tenminste een systeem dat werkt en aan een aantal mensen kansen geeft. Ik zie op dit ogenblik niet goed hoe men in de toekomst de erkenning van verworven competenties zal organiseren. De kennis daarvoor zit in belangrijke mate in de instellingen. We moeten er toch goed op letten dat we het voor de studenten en de instelling niet nodeloos gecompliceerder maken. Het huidige systeem is voor verbetering vatbaar. Wat er op associatieniveau gebeurt om de procedures gelijk te stellen, kan nog worden verbeterd. De zaak totaal in handen geven van een agentschap lijkt me niet de meest efficiënte en zinvolle oplossing.

Het tweede element gaat over de kwaliteitszorg. De Vlaamse Regering heeft vroeger beslist om die accreditaties samen met Nederland op te zetten. Dat is uiteraard een heel goede zaak. Als we het over Bologna hebben, hebben we het natuurlijk niet over een ruimte voor het hoger onderwijs die ophoudt aan de grenzen van ons taalgebied. De NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie) zou meer werk moeten maken van de wederzijdse erkenningen van accreditaties van ook andere accreditatie-instellingen in andere landen. Het ultieme doel was de erkenning van onze diploma's in het buitenland. Dat zou sneller en breder gerealiseerd moeten worden.

Ik wil ook opmerken dat het voor VHLORA belangrijk is om dat kwaliteitssysteem in eigen hand, bij de instellingen te houden. We willen zeker de band met Nederlands behouden, maar willen ook onze eigen accenten kunnen blijven leggen.

VHLORA is er fier op dat hij een van de negen instellingen is die is ingeschreven in het Europese register van kwaliteitsagentschappen. We wensen onze rol als visiterende en beoordelende instelling ook echt op dat Europese niveau te zien.

Ik ga nu over tot de internationale dimensie. Iedereen heeft erkend dat er op dit ogenblik een stagnatie is. Ik zou zelf zo ver willen gaan dat al onze studenten minstens één semester verplicht in het buitenland doorbrengen. We halen nu de 10-percentnorm nau-

welijks. We zouden die norm minstens moeten verdubbelen in de volgende legislatuur. Om dat te kunnen doen, moeten er eerst een aantal barrières worden weggewerkt. Buiten de sociale barrières, waarnaar al herhaaldelijk werd verwezen, is er toch ook een belangrijke andere probleem, namelijk de taalbarrière. We zouden minstens één semester in het Engels moeten kunnen aanbieden om een evenwicht te bereiken tussen inkomende en uitgaande studenten op het niveau van onze instellingen. Ik hoop dat de vzw Flamenco, die nu is opgericht, haar rol ten volle zal kunnen spelen. Met de beperkte middelen die er zijn, zie ik echter niet in hoe die organisatie over de nodige slagkracht zou kunnen beschikken om het Vlaamse onderwijs in het buitenland echt bekend en aantrekkelijk te maken.

Verscheidene mensen hebben het al uitgebreid gehad over de sociale dimensie. Ik sluit me in belangrijke mate aan bij wat is gezegd. Ik wil wel nog even de nadruk leggen op de rol van de hogescholen in die opwaartse sociale mobiliteit. Als men kijkt naar het aantal beursstudenten in de hogescholen kan men vaststellen dat we daar voluit voor willen gaan. We moeten alle mogelijkheden bieden aan andere doelgroepen, bijvoorbeeld aan mensen die zich op latere leeftijd toch willen herscholen. Ze moeten alle kansen krijgen in deze tijden van crisis. We bieden immers heel wat opleidingen aan die leiden naar een job in knelpuntberoepen. Dat betekent uiteraard dat die flexibilisering, die studentgecentreerde opvatting verder uitgebouwd moet kunnen worden. Ook daar geldt weer hetzelfde probleem. Ik zie niet in hoe we dat effectief kunnen realiseren zonder meer middelen.

Wat het 'levenslang leren' betreft, voorziet het pact 2020 in een norm van 15 percent. We zitten nu aan iets meer dan 9 percent. We hebben dus nog een hele weg te gaan. Via het verbreden van onze doelgroepen, ook de afgestudeerden, willen we meer kansen bieden. Gelet op de economische crisis en onze maatschappelijke verantwoordelijkheid willen we daar echt voor gaan. Wat dat betreft, kunt u zeker op ons rekenen. De flexibilisering biedt ons theoretisch alle mogelijkheden. We hebben al heel wat ervaring. In die zin zou een goede en constructieve samenwerking met het centrum voor volwassenenonderwijs, dat toch wat meer ervaring heeft met de combinatie werk-studeren, een welkome zaak zijn.

De crisis die we momenteel meemaken, heeft heel veel te maken met het gebrek aan denken in termen van duurzaamheid. De financiële crisis heeft heel duidelijk het faillissement van het kortetermijndenken geïllustreerd. De Vlaamse overheid kan duidelijk haar engagement in verband met duurzaamheid tonen door te investeren in onderwijs, en vooral in het hoger onderwijs. Dat zijn zaken die op lange

termijn erg nodig zijn en zullen renderen.

Het hoger onderwijs is per definitie sterk internationaal gericht. De problemen in verband met het klimaat, de armoede kunnen maar worden opgelost door de bundeling van alle krachten in de hele wereld.

Voorgaande sprekers hebben er ook al naar verwezen dat de wereld niet bij Bologna ophoudt. We moeten ruimer en breder kijken. Naast het verbreden van het aantal landen is het belangrijk om dat engagement van duurzaamheid in het hoger onderwijs ook echt in te schrijven.

Mevrouw de voorzitter, beste leden van de commissie, ik hoop dat ik u ervan heb kunnen overtuigen dat ook de hogescholen voluit voor de realisatie van de Bolognadoelstellingen gaan en dat onze kritische opmerkingen vooral bedoeld zijn om dat proces zo goed en volledig mogelijk te realiseren. Wij kunnen dat niet doen zonder de steun van de Vlaamse overheid en van de partijen die de meerderheid en ook de oppositie zullen vormen. Wij kijken met heel veel belangstelling uit naar wat jullie in jullie partijprogramma's en het uiteindelijke regeerakkoord zullen opnemen, om in de volgende regeerperiode die Bolognadoelstellingen effectief te realiseren.

Mevrouw Monica Van Kerrebroeck, voorzitter: Ik dank de sprekers voor de overtuiging waarmee ze elk vanuit hun mandaat gewezen hebben op het belang van wat voor de deur staat bij het Bolognaproces. Eerst willen we nog de visie horen van de minister.

6. Standpunt van de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming

Minister Frank Vandenbroucke: Het was een bijzonder goed idee van de heer Tavernier om deze gedachtewisseling te organiseren. Ze is niet enkel interessant voor het parlement, maar laat ook toe om de visies met de verschillende accenten eens naast elkaar te krijgen van de actoren die het verhaal hoger onderwijs op het terrein moeten waarmaken.

Bij het opzet en de doelstellingen is de onderliggende vraag: wat is het opzet van de conferentie zelf? We zijn bijzonder blij dat die, door het syndicaat dat we gevormd hebben met de Benelux, kan plaatsvinden in Vlaanderen. Dat stelt het hele Vlaamse hoger onderwijs in een goed daglicht.

De conferentie komt op een scharniermoment. We creëren zelf nog een bijkomend scharnier doordat we

buiten de eigenlijke Bolognagroep ook een internationaal forum gemaakt hebben waarbij we belangrijke toekomstige globale spelers in de wereld van kennis, onderzoek en onderwijs betrekken. Op die manier valt de conferentie uiteen in twee delen: enerzijds de eigenlijke 46 Europese landen en alle betrokken actoren en anderzijds op 29 april het Bologna Policy Forum met bijvoorbeeld de VS, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Egypte, Marokko, Kazachstan, Tunesië en ook hele grote toekomstige spelers in de wereld van de kennis zoals Brazilië, China en Japan.

Dat laatste is belangrijk omdat we op een open en assertieve manier in dialoog moeten gaan met de hele wereld, niet meer vanuit het idee dat wij superieur zouden zijn, laat staan dat we hier een vorm van betere ontwikkelingssamenwerking beogen, maar wel vanuit het idee dat wij in de toekomst echte partners moeten zijn. De Europese Hoger Onderwijs Ruimte moet zich afvragen: zijn wij nuttig en dienstbaar in zo'n breder partnerschap, en wat halen we er zelf uit?

Ik houd het heel kort over de inzet inhoudelijk van de Bolognaconferentie voor de Europese Hoger Onderwijs Ruimte omdat ik in zeer grote mate kan instemmen met veel van wat gezegd is door de sprekers, om te beginnen de mooie synthese van mevrouw Mia Douterlungne in naam van de Vlaamse Onderwijsraad. Ik geloof, zeker met de studenten en ook met anderen, dat we niet te zelfgenoegzaam mogen zijn. Een probleem met dit soort conferenties en zeker het communiqué dat je maakt, is dat het altijd te veel begint te glanzen. Iedereen heeft de neiging om dat te willen oppoetsen. Dat is van alle tijden en menselijk. Dat kun je niet vermijden.

Tegelijkertijd moeten we zeggen dat er nog veel werk te doen is. Er is veel werk te doen in een aantal landen. Dat zal zeker nog eens blijken uit de stocktaking. Er is ook bij ons nog werk te doen. Er zijn enkele specifieke uitdagingen vermeld. De spreker van VLHORA had het onder andere over het volgende. Onze invulling van de bachelor- en masterstructuur is eigen aan ons, maar hoe zal die sporen met de verwachtingen op langere termijn, zoals de arbeidsmarktrelevantie van de bachelors? Daarover moeten we zelf nog nadenken.

Recent zijn hier in de commissie ook discussies geweest over bijvoorbeeld de Nederlandse master Psychologie en de Vlaamse. Onrechtstreeks zou toch uit Bologna moeten voortvloeien dat je dergelijke problemen kunt oplossen. We moeten zelfkritisch zijn. Ik hoop dat er geen te zelfgenoegzame sfeer zal zijn op de conferentie, maar één van reflectie over waar we staan.

Bij de grote thema's van het werk dat nog moet ge-

beuren uit de originele Bologna-agenda is zeker mobiliteit nog een uitdaging. Er is hier gezegd dat we de 10 percent zouden moeten verdubbelen. Dat is juist. Ik hoop dat we erin slagen om in de eindverklaring een cijfer te hebben dat een target geeft voor mobiliteit, en we zouden willen uitgaan van 20 percent. Ik denk immers dat we hier wat harder moeten worden. Dat kan alleen maar als je een cijfer hebt. Natuurlijk moet mobiliteit zinvolle mobiliteit zijn, geen toerisme. We moeten daar in Vlaanderen nog wat verder over nadenken. Er is soms een eigenaardige verdeling van de landenkeuzes. Daar moet ook kwalitatief aan gewerkt worden, maar een cijfer is op zichzelf ook wel goed.

Wat de sociale dimensie betreft, deel ik volkomen het pleidooi dat verschillende mensen hier hebben gehouden. Ik wil de vertegenwoordigster van de VLIR danken voor het feit dat ze nog even heeft verwezen naar de maatschappelijke doelstellingen van het financieringsmodel. Ik denk dat iedereen die hier aanwezig is, ervan uitgaat dat we ons hoger onderwijs moeten aansturen vanuit maatschappelijke doelstellingen. Dat geldt ook voor de Europese Hoger Onderwijs Ruimte. Dat is geen eenvoudig debat op zo'n groot forum. De sociale dimensie is wat mij betreft de inzet.

In de definitieve versie van de stocktaking die we ter beschikking zullen kunnen stellen van de conferentie zal de sociale dimensie goed gedocumenteerd zijn. De manier waarop men dat in kaart wil brengen, is goed, maar we moeten daar wel nog verder in gaan. Het zou goed zijn indien de verklaringen een instrument zijn waarmee we later druk kunnen krijgen in alle nationale en regionale parlementen waar men bevoegd is voor hoger onderwijs. Het is de bedoeling om binnen die nationale of regionale bevoegdheden de sociale dimensie op te volgen aan de hand van targets, benchmarks en gegevens die we uitwisselbaar maken.

Wat de discussie over de rankings betreft, maak ik een ietwat andere inschatting. Ik ga wat kort door de bocht met het volgende voorbeeld, maar ik doe dat enkel voor de duidelijkheid: ik zou kunnen zeggen dat ik niet houd van commerciële reclame, en daar dan ook vooral niet over wil discussiëren of mee bezig zijn. Dat is toch ongelofelijk dwaas. Als men niet houdt van iets, kan men zijn ogen daarvoor sluiten en het hoofd in het zand steken, maar dat heeft geen zin. De rankings zijn er nu eenmaal. De vraag is dan of we ze ondergaan in de eendimensionaliteit die mevrouw S'Jegers terecht heeft aangeklaagd, of dat we ze niet ondergaan en komen tot meerdimensionale verantwoordelijke systemen van classificatie en ordening.

Ten aanzien van het fameuze citaat van Einstein, wil

ik benadrukken dat we sinds Einstein niet alleen rangschikken, maar ook ordenen. Onlangs kreeg Amartya Sen de Nobelprijs voor een levenslang werken rond ranken en ordenen. Ingewikkelde meetproblemen zijn oplosbaar, onder meer door niet de illusie te hebben dat men alles kan rangschikken. Men kan wel dingen ordenen. Ordenen betekent dat men classificaties maakt van types van profielen. In die profielen kunnen dingen worden gerangschikt. Men laat de gebruiker toe te beslissen of een bepaald profiel hem interesseert. Zo kan een student die niet goed bij kas zit, kiezen voor een universiteit of hogeschool die aan een minimale kwaliteit beantwoordt en nagaan waar de huisvesting en de accommodatie het goedkoopst zijn. We moeten dus zo'n systeem creëren. Als iemand geïnteresseerd is in de vraag waar in een bepaald gebied, meer dan elders, topwetenschappelijk onderzoek gebeurt, dan moet die de kans krijgen om daarop te zoeken. Dat geldt voor studenten, onderzoekers, bedrijven, overheden enzovoort.

In plaats van de rauwe realiteit van eendimensionale en ongecontroleerde rankings te ondergaan, kunnen we daar beter een meerdimensionale visie over ontwikkelen. Het moet gaan over ordenen en rangschikken, op een wijze die precies gericht is op het correct informeren. Als we dat niet doen, blijven we overgeleverd aan rankings die we niet controleren van het type Shanghai of Times Higher Education Supplement. Laat ons dus de marketing niet ondergaan, maar er zelf iets aan doen.

De vraag is niet of dat wenselijk is, maar wel of ordenen en rangschikken objectief mogelijk is. Ik verwijs naar Amartya Sen om te zeggen dat dat inderdaad lukt.

Met Bologna moeten we een impuls geven om de zaken in de juiste richting te krijgen. Ik hoop dat we met de Bolognaverklaring een verklaring krijgen die beantwoordt aan wat in Vlaanderen gelukkig de consensus is, namelijk dat hoger onderwijs een elementair onderdeel is van de publieke ruimte. Dat wil bijvoorbeeld zeggen dat er een maatschappelijke missie is en dat je moet zorgen voor transparantie, die je zelf controleert en niet ondergaat. Maar dat wil ook zeggen dat je zorgt voor publieke financiering. Ik hoop – en ik ga daar zelfs van uit – dat we in de Bolognaverklaring voor de 46 zeer verschillende landen een statement krijgen dat hoger onderwijs zich duidelijk in die publieke ruimte situeert en dat er bijvoorbeeld ook publieke funding moet zijn.

De studenten hebben mij daar onder meer op gewezen. Als collega's van VVS elders in Europa argumenten willen hebben tegen het systematisch privatiseren van financiering en het overdreven responsabiliseren van studenten voor de financiering, is het

belangrijk dat we dat in die verklaring krijgen. Ik ga ervan uit dat dat de geest is die die verklaring moet doorsedemen.

7. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Sabine Poley: Mevrouw de voorzitter, ik wil alle sprekers bedanken voor hun interessante uiteenzettingen. Het is belangrijk dat wij hier in de commissie, zelfs op dit late moment in de legislatuur, alsnog de oefening maken en de link leggen naar de conferentie waaraan de minister straks zal deelnemen.

Ik ben geen grote specialist van het hoger onderwijs, maar ik vond de beschouwingen van de verschillende sprekers heel interessant en heb er een aantal vragen en bedenkingen bij. Als de bedoeling van de bamahervorming en de Bologna-akkoorden was om te komen tot één Europese hogeronderwijsruimte, dan is de achterliggende doelstelling mijns inziens één ruimte binnen Europa, opdat studenten gemakkelijker van het ene naar het andere land zouden kunnen trekken om te studeren. Klopt de vaststelling dat het met die mobiliteit tot op heden niet echt goed zit? We hebben wel de Erasmusbeurzen die in werking zijn, maar eigenlijk is het de bedoeling om naast die aparte programma's tot een vorm van mobiliteit te komen binnen Europa. In dat opzicht is de stand van zaken na tien jaar beperkt, al is tien jaar wel een korte periode om op zo'n grote schaal zulke grote hervormingen door te voeren.

Ik wil er daarom voor pleiten om te werken aan de praktische hindernissen, zoals de erkenning van diploma's. Ik heb de minister al enkele keren ondervraagd over de problemen voor mensen die vanuit een ander continent naar hier komen, bijvoorbeeld met een Ecuadoriaans diploma. Maar ik schrik ervan dat het blijkbaar ook binnen Europa nog moeilijk is om een erkenning te krijgen. Het decreet betreffende de Vlaamse kwalificatiestructuur dat we op 22 april 2009 hebben goedgekeurd – de Vlaamse versie van het Europese kwalificatiekader – moet daar een goed instrument voor zijn, maar ik vraag me af hoe het in de andere Europese landen staat met de vertaling van dat kader.

Wat ik heel positief vind, is de aandacht voor studentenmobiliteit. Maar is het niet zo dat die studentenmobiliteit heel sterk afhangt van de docentmobiliteit en de mobiliteit van de professoren? Mijn persoonlijke ervaring is dat gaan studeren aan een andere universiteit of hogeschool in een bepaald land heel vaak gestimuleerd wordt door aanbevelingen van een professor of docent die contacten heeft in zijn vakgebied en die weet waar het interessant is om te gaan studeren. Daar heb ik geen enkele spreker

iets over horen zeggen. Moeten we ook docenten en professoren niet meer stimuleren, opdat zij zelf nog meer contacten gaan leggen?

Ik ben een grote voorstander van het voorstel van de spreker van VLHORA om studenten bij wijze van spreken te verplichten om een deeltje van de opleiding in het buitenland te doen, uiteraard op voorwaarde dat persoonlijke en andere omstandigheden dat toelaten. Ik onderschrijf ook de bedenking in verband met een aanbod bij ons in een andere taal, maar dan liefst parallel aan het Vlaamse aanbod. We moeten daar inderdaad in kunnen investeren.

Mijnheer de minister, u verwijst naar de maatschappelijke doelstelling van het hoger onderwijs en linkt dat aan de sociale dimensie, waarbij verwezen wordt naar de democratisering van ons hoger onderwijs. Is de maatschappelijke doelstelling van het hoger onderwijs niet meer dan enkel het democratiserende aspect? Ik dacht dat de doelstelling van een eenge-maakte hogeronderwijsruimte in Europa niet alleen is dat je studenten mobiel maakt, maar ook dat je daardoor de kennis mobiel maakt en innovatie, valorisatie en dergelijke stimuleert, zoals dat bedoeld is in de Lissabondoelstellingen. Wordt dat op de een of andere manier gemeten?

Aangezien er nog maar weinig mobiliteit is, zal er nog maar weinig te meten vallen, maar gaat men in de toekomst bekijken of de Bolognalanden wel stappen vooruit zetten om de expertises die in bepaalde faculteiten en departementen zitten, elkaar te laten bevruchten? Ik denk echt dat we die richting moeten uitgaan. Daarom ben ik heel blij dat u aangeeft dat de conferentie van 28 april veel ruimer gaat dan een bijeenkomst van enkel de Bolognalanden.

De Vlor verwees ook naar de mondiale mobiliteit. Het is natuurlijk interessant om op mondiaal niveau te gaan werken. Mocht Europa daar wat sterker in staan en een actieve en stimulerende rol kunnen spelen, zou dat heel positief zijn.

Ik ben het helemaal eens met VVS: als de druk op het inschrijvingsgeld in andere landen ook stijgt, moeten we een manier vinden om daar vanuit Vlaanderen weerwerk tegen te bieden.

Principieel gezien zou het inderdaad beter zijn dat er geen rankings bestaan. Maar pragmatisch gezien moeten we dan een alternatief vinden. Ofwel moeten we het bestaande model aanpassen, ofwel met een origineel model komen.

VLHORA heeft heel wat uitdagingen voor Vlaanderen geformuleerd: de professionele en academische bachelors, de lerarenopleiding, de hbo-terminologie en het EVC-systeem (elders verworven competen-

tie). Dat moet nog groeien in Vlaanderen. We wachten op de natuurlijke groei van de nieuwe structuur van associaties. Ik hoop op meer samenwerking binnen de associaties maar ook tussen de associaties en met andere landen. Ik heb wel oren naar de bedenking dat we het onderzoek in de hogescholen sterker moeten waarderen. Een eenduidig standpunt daarover van de universiteiten zou goed zijn.

De voorzitter: De heer Tavernier heeft het woord.

De heer Jef Tavernier: De Vlor heeft op eigen initiatief een advies gegeven. Dat is belangrijk. We willen daar aandacht aan besteden.

De ideeën en benaderingen lopen fel gelijk, met hier en daar een eigen nuance. De grootste nuance – tegenover de mening van de minister – vinden we in de discussie over rankings. De minister maakt een mooi onderscheid tussen rangschikken en ordenen. Binnen de ordening wordt er gerangschikt, althans dat heb ik begrepen. *(Gelach)*

Minister Frank Vandenbroucke: U bent een econoom, denk aan de theorie van de preferenties.

De heer Jef Tavernier: Daarna gaat men op die ordening een weging toepassen. Via dat model komt u dan tot een ranking. Ik zou daar mee opletten. Bij het wegen denk ik aan onze indexen, onder meer de gewogen indexen. De terughoudendheid van de Vlor en VVS op dat punt is zeer groot, en terecht. U hebt het over transparantie-instrumenten. Zijn dat de elementen die u in die ordening wil gebruiken? Of bedoelt u daar iets anders mee?

De Vlor had het over meer ambitieuze doelstellingen voor de 'oude' Bolognalanden. Voor welke specifieke doelstellingen vindt u dat Vlaanderen meer ambities mag koesteren?

De VLIR had het over de uniformisering van de cycli in het leertraject. Wat betekent dat? Betekent dat voor sommige studierichtingen een verlenging van de studieduur?

Iedereen onderschrijft het belang van de sociale dimensie. Dat is een goede zaak. We moeten ons onderwijs democratiseren. Hoe doen we dat in de realiteit? Het aspect financiering speelt daarin een rol.

Er is gesproken over nieuwe en diverse inkomstenbronnen en -methodes. Wat houdt dat in? Plaast u daar een overheidsfinanciering tegenover?

VLHORA formuleerde ideeën en bemerkingen over het verleggen van de EVC-assessments. Is dat een bedreiging? Zal het inderdaad duurder zijn? Heeft dat financieel-sociale gevolgen? Hoe ziet u dat? Dat

is belangrijk om die erkenning te krijgen en de mobiliteit te vergroten.

Zit het levenslang leren voldoende in het Bologna-proces?

8. Antwoorden van de minister en de sprekers

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw Poleyn, u vestigt terecht de aandacht op de vertaling van het Europese kwalificatieraam in andere Europese landen.

Het zou kunnen zijn dat we zo ver vooruit lopen dat we als het ware in een andere koers beginnen te rijden. En we lopen inderdaad voorop. Maar u kunt dat zien: in de stocktaking bestaat een van de kolommen uit onder meer groene, rode en gele vakjes voor de mate waarin het Europese kwalificatieraam wordt omgezet in een nationaal kwalificatieraam, of breder: de mate waarin gewerkt wordt aan een nationaal kwalificatieraam. U ziet daarin dat we echt bij de voorlopers zijn, maar u ziet ook elders wel een beetje beweging, maar te traag. U moet kijken wanneer het document over de stocktaking gepubliceerd wordt, dan vindt u dat daarin.

Docentenmobiliteit stimuleren: ja, zeker. U hebt ook heel terecht gezegd dat het natuurlijk in de maatschappelijke missie niet alleen over de democratisering van het onderwijsproces, maar ook over de deling van kennis op hoog niveau en over de promotie van kennisontwikkeling gaat. Delen we kennis Europees? Ja, in de mate dat we erin slagen om bijvoorbeeld grensoverschrijdend samen te werken rond opleidingen. Europees kennis delen, moeten we inderdaad ook doen. U bent regionaal ook goed gesitueerd om daar op het lokaal vlak over na te denken. We kunnen meer grensoverschrijdende dingen doen.

Er wordt parallel aan de Europese Hoger Onderwijs Ruimte ook gewerkt aan een Europese Onderzoeksruimte, maar u moet dit natuurlijk aan mijn goede collega, mevrouw Ceysens, vragen om daarover te spreken, omdat ik anders buiten mijn bevoegdheden stap – wat ik node doe, zoals u weet. Ik zal hier nu dus niet veel over zeggen.

Heel fundamenteel is natuurlijk de vraag of de tekst die we in Leuven en Louvain-La-Neuve vastleggen, voldoende krachtig zal zijn met betrekking tot de publieke ruimte waarin het hoger onderwijs zich moet situeren en tot de publieke financiering. Ik denk het wel. Er wordt aan die tekst gewerkt op het niveau van medewerkers en topambtenaren. Ik ga ervan uit dat we erin slagen, maar ik moet wel met twee woorden spreken, mijnheer Tavernier. Ik ga ervan uit dat we erin slagen om en het principiële

plan van de publieke funding, maar ook het feit dat er voldoende publieke funding moet zijn om doelstellingen van toegankelijkheid en billijkheid te garanderen, in de teksten krijgen. U zult achteraf moeten vaststellen of onze missie al dan niet geslaagd is, en ik hoop dat u nog de kans krijgt om ons daarover de komende weken te ondervragen, dat hangt af van de parlementaire werkzaamheden. U zult dat woensdag kunnen verifiëren. Ik hoop dat we hier inderdaad in die tekst voldoende aandacht voor hebben.

Het levenslang leren zit echt in de teksten en moet ook in de teksten aangegeven worden als iets waarover we cijfermatige benchmarks moeten hebben. Ik hoop ook dat we daarin slagen.

Met betrekking tot de ranking is de kop in het zand steken, niet goed. Bovendien zijn ordenen en ranken inderdaad twee verschillende concepten. Ordenen wil zeggen dat je bijvoorbeeld kunt beslissen om dingen naast elkaar te zetten waarover je geen preferentie uitspreekt. Zo kunnen we zeggen dat er een type van instelling is waarbij het onderwijsproces heel belangrijk is, en een ander type van instelling waarbij het onderzoeksprofiel heel belangrijk is. Of je kunt zeggen dat je een instelling hebt die excelleert in exacte wetenschappen of een instelling die excelleert in geesteswetenschappen. Gaan we zeggen dat het ene beter is dan het andere? Neen toch. En dus heb je geen rangschikking, die bestaat niet. Dat is dus perfect mogelijk. Je moet dat in de hand houden.

Je kunt je natuurlijk bij degenen die excelleren in exacte wetenschappen afvragen wie in een bepaald domein het meeste toppublicaties heeft. Dat is dan wel weer zinvol, maar natuurlijk moet je ook daarbij altijd opletten. We weten immers allemaal dat het bijvoorbeeld in de farmacologie niet zo moeilijk is om de ene publicatie na de andere te produceren met grote groepen mensen. We weten dat, en we moeten daar een beetje kritisch tegenover staan. Het is beter om dit in de hand te nemen dan het te ondergaan.

De voorzitter: De heer Martens heeft het woord.

De heer Toon Martens: We proberen de zaak vooral te bekijken aan de hand van de concrete operationalisering. Grote principes hebben we meer dan genoeg. Waar het in Vlaanderen toch wel eens misloopt, is bij de praktische implementatie. Mevrouw Poleyn stelde een vraag over de erkenning van diploma's en het systeem dat we daarvoor in Vlaanderen hebben. Ik denk dat het daar veel beter kan en ook methodologisch anders moet worden aangepakt.

Er ligt nog wel wat werk op de plank. Het klopt dat de docentenmobiliteit een belangrijke factor kan zijn. We hebben het vormingsfonds, we hebben het

VOC (Vlaams Onderhandelingscomite) en we leggen ook de thema's vast waarvoor het vormingsfonds kan worden aangewend. Ik vind dat we consequent moeten zijn, de overheid, de instellingen en andere partners – en uiteraard zijn ook de vakbonden daar bij. Dit is niet zomaar vrijblijvend. Talenkennis en internationale contacten zijn een must. In de instellingen, zeker in de hogescholen, levert het toch wel wat problemen op als we duidelijke eisen aan de medewerkers durven te stellen met betrekking tot de talenkennis en zo meer. Ik denk dat er geen andere weg is, we moeten een actief professionaliseringsbeleid voeren, maar dat kost natuurlijk weer geld.

U verwees ook naar de ruimere Europese mobiliteit. Ik wil toch even het probleem aanstippen van de ontwikkelingssamenwerking en van de toegang van de hogescholen tot de middelen voor ontwikkelingsamenwerking die nu toch wel in heel belangrijke mate door de universiteiten worden benut. Ik meen dat we in goede samenwerking met de universiteit betere kansen aan onze studenten kunnen geven. Dat moet niet per se concurrentieel zijn. Mijn stelling is steeds dat er meer dan genoeg plaats is onder de zon, dat er meer dan genoeg werk te doen is. Op dat vlak moet er absoluut nog verbetering komen.

Wat de samenwerking zelf betreft, is het geweten dat de VLIR en VLHORA momenteel onderzoeken hoe ze nauwer, over de grenzen van de associaties en de instellingen heen, kunnen samenwerken. We willen op dat vlak zeker inspanningen leveren.

De band tussen onderwijs en onderzoek moet binnen de hogescholen op termijn zeker verder worden ontwikkeld. Ik ben blij dat die boodschap gehoor vindt. De discussie over de ordening in Vlaanderen moet een concrete toepassing krijgen. De kanteling zal een enorm effect op de multidimensionele ranking hebben. Ik ben bezorgd dat de hogescholen ergens in de tweede klasse zullen terechtkomen. (*Opmerkingen van minister Frank Vandenbroucke*)

Ten gevolge van de multidimensionele ranking dreigen de hogescholen enkel de opleidingen over te houden die in een internationale context niet veel betekenen. De samenwerking binnen de associaties biedt ons de mogelijkheid ons internationaal anders te profileren. Die discussie heeft concrete gevolgen. Het gaat in mijn ogen dan ook zeker niet om een louter theoretische discussie. De ruimtelijke ordening van het Vlaams hoger onderwijs en het effect hiervan op de ranking is een belangrijke aangelegenheid.

De heer Marc Vervenne, voorzitter van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR): Mevrouw de voorzitter, mevrouw S'Jegers en ik hebben deze nota samen voorbereid. Ik zal even op drie punten ingaan.

Daarna zal mevrouw S'Jegers mijn woorden aanvullen.

Mevrouw Poleyne heeft opgemerkt dat het met de mobiliteit niet zo goed gaat. Dat is een juiste analyse. Indien we naar de oorzaken kijken, blijkt dit niet enkel aan de financiële mogelijkheden of aan de erkenning van diploma's en opleidingsonderdelen te wijten. Het gaat om een maatschappelijk probleem. In heel Vlaanderen bewegen studenten niet. Dit heeft met de opvoeding en met de omgeving, vooral de nabijheid van het gezin en de familie, te maken. Ik constateer al jaren dat de studenten minder mobiel zijn omdat hun ouders ook minder mobiel zijn. Dit betekent dat ze niet zomaar een jaar van huis vertrekken. Ze moeten dan elders hun plan trekken. Ze moeten eventueel een job vinden en iets bijverdienen in het land waar ze aan een universiteit of een hogeschool zijn ingeschreven. Ze zouden volop van de mogelijkheden kunnen profiteren. Dit vergt een maatschappelijke aanpak. Volgens mij komt dit punt te weinig aan bod.

Ik vind de mobiliteit van docenten en professoren ook belangrijk. Dit is eveneens een kwestie van mentaliteit. Ik spreek hier als voorzitter van de VLIR. Ik zie dat dit aan de verschillende universiteiten besmettelijk werkt. Indien docenten en professoren zelf heel mobiel zijn, stimuleren ze eigenlijk ook hun studenten om mobiel te zijn. Die studenten zullen dan mogelijkheden zoeken om hun tijd aan een andere universiteit in Europa of daarbuiten door te brengen. Ik denk hierbij onder meer aan de British American Education Foundation (BAEF).

De universiteiten hebben gedurende decennia een zeer internationaal onderzoeksnetwerk uitgebouwd. Ik wil de hogescholen hierbij zeker niet buiten beschouwing laten. Ik merk gewoon dat die netwerken haast spontaan zijn gegroeid. Het internationaal beleid van de universiteiten zorgt voor enige structurering. De onderzoekers hebben een sterk internationaal netwerk uitgebouwd en dit zuigt de studenten in belangrijke mate mee. Dit geldt zeker voor studenten op masterniveau. Indien we de doctoraatsstudenten ook in rekening brengen, zien we dat nog meer groeien. Het is onze bedoeling dit nog meer te cultiveren.

Wat de onderzoeksfinanciering voor de hogescholen betreft, moeten we erop letten dat de spoeling niet te dun wordt. De minister heeft in het decreet in academiseringsmiddelen voorzien. We moeten voortbouwen op het onderzoek dat in de loop van de voorbije veertig jaar aan de Vlaamse universiteiten is verricht. We mogen dit niet verdunnen.

Ik wil hier trouwens benadrukken dat bepaalde hogescholen al over sterke onderzoeksgroepen be-

schikken. Ik ben ervoor gewonnen de professionele opleidingen aan de hogescholen volop bij de innovatieketen te betrekken. We moeten die opleidingen hun eigenheid laten bewaren. Ik sta zeker niet alleen met dat standpunt.

Voor de ontwikkelingssamenwerking geldt in feite hetzelfde. Ik wil erop wijzen dat verschillende universiteiten hier eigen middelen in investeren. Zo laten ze studenten gedurende drie maanden naar een ontwikkelingsland vertrekken en ginds in het kader van hun eindwerk actief participeren aan onderzoek dat docenten en professoren ter plaatse verrichten. Dit levert tevens een mentaliteitsverandering op.

Wat de rankings betreft, ben ik het eens met de minister. We mogen de kop niet in het zand steken. Ik heb niet de indruk dat de universiteiten dit doen. In het begin hebben de universiteiten zich enigszins terughoudend opgesteld. Dit geldt zeker voor de instellingen die zich op een minder aantrekkelijk lijkende plaats bevinden, wat eigenlijk voor al onze universiteiten het geval is. Nu pakken we dat zelf aan. We analyseren en verfijnen de systemen. We zien de rankings als een instrument dat ons indicaties met betrekking tot de kwalitatieve sectoren binnen de universiteiten biedt. Dit geldt in feite ook voor de hogescholen.

De voorzitter: Mevrouw Mia Douterlungne heeft het woord.

Mevrouw Mia Douterlungne: De ambitieuzere doelstellingen die de Vlor stelde, liggen vooral in het formuleren van ambitieuzere streefcijfers op het vlak van sociale dimensie en mobiliteit. Op het vlak van sociale dimensie betekent dat meer met streefcijfers werken in het betrekken van kansengroepen. Op het vlak van mobiliteit wil ik verwijzen naar een advies dat de Vlor heeft geformuleerd over randvoorwaarden om de internationale mobiliteit van het Vlaamse hoger onderwijs te verhogen. We gaan in op onder meer culturele voorwaarden, zoals professor Vervenne zegt, en op voorwaarden ten aanzien van docenten, wat mevrouw Poleyn zegt. De financiële voorwaarden zijn cruciaal op het vlak van vertragen van mobiliteit.

Minder dan 10 percent vertrekt naar het buitenland en minder dan 10 percent van de studentenbevolking bestaat uit vreemde studenten. De Vlor doet een oproep om een experiment te lanceren om in bepaalde opleidingen bijvoorbeeld 20 percent van de studenten naar het buitenland te sturen en te kijken naar wat daar de kritische succesfactoren zijn, en ook om te kijken naar opleidingen waar nu al meer dan 20 percent van de studenten naar het buitenland gaan. Hoe komt dat het daar lukt? Dat zijn enkele voorbeelden om ambitieuzer om te gaan met mobiliteit.

De voorzitter: De heer Keirse heeft het woord.

De heer Klaas Keirse: Ik wil het nog even hebben over de rankings, de topic van vandaag. Mijnheer de minister, u zegt dat u daarnet kort door de bocht wilde gaan om uw punt zeer duidelijk te stellen. U zult me vergeven dat ik ook heel kort door de bocht ga om ons punt heel duidelijk naar voren te schuiven.

Ik geef een voorbeeld dat aansluit bij de leefwereld van politici. Politici proberen het land te besturen. Men kan plots worden geconfronteerd met een systeem van dictatuur. Men kan zeggen: we houden niet van een dictatuur, dus we doen daar niet aan mee. Men kan ook zeggen: de dictatuur is er, dus moeten we proberen die zo goed mogelijk te organiseren, maar het blijft een dictatuur. Men kan ook zeggen: het land moet bestuurd worden, er is een dictatuur, we doen daar niet aan mee en we gaan voor democratie en organiseren een democratisch stelsel. Dat zou een bijzonder goed idee kunnen zijn. Het is vrij kort door de bocht, maar ik wil mijn punt duidelijk stellen.

Mijnheer de minister, de realiteit is dat de European University Association (EUA), de Education Industry Association (EIA), de onderwijsvakbond en de Europese studentenkoepel zich duidelijk hebben uitgesproken tegen rankings. Ik kom bij het tweede deel van het citaat van Einstein: 'Everything that can be counted, counts.' Zoals de heer Tavernier opmerkte, is de vraag of rangschikken en ordenen, de oplossing is. U stelt dat we bij ordenen de keuze kunnen maken om de dingen naast elkaar te zetten, maar men zou even gemakkelijk – en het gevaar is reëel dat dat ook gebeurt – de keuze kunnen maken om de dingen boven en onder elkaar te rangschikken, met alle gevolgen van dien.

De vraag is: wat is ons probleem? Het land moet worden bestuurd. Er is nood aan kwaliteitsvolle informatie. Daar zijn we het allemaal over eens. Mevrouw Poleyn merkte terecht op dat er moet worden gezocht naar een alternatief voor de vraag naar kwaliteitsvolle informatie over hoe opleidingen in elkaar zitten, hoe programma's in elkaar zitten, waar de klemtoon ligt, wat het 'mission statement' is van een instelling, op welke manier een instelling de zaken wil organiseren en welke de voorzieningen zijn bij instellingen en voor programma's. Deze informatie toegankelijk maken, is de uitdaging. Dat kan men doen door bijvoorbeeld kwaliteitszorgrapporten toegankelijk te maken zodat studenten zelf keuzes kunnen maken en zelf kunnen oordelen welke opleiding, welke instelling of welk mission statement hen het meeste aanspreekt.

Het voorstel in verband met transparantie-instrumenten – en hier komen we bij het werkelijke probleem voor de conferentie van volgende week – is zeer vaag en geeft een vrijbrief aan de Bologna Follow-Up Group (BFUG) om zelf bepaalde elementen in te vullen. De ambtenaren en de BFUG leveren zeer goed werk maar ze hebben niet het mandaat om een dergelijk controversieel item in te vullen in de komende jaren. Daarom moeten we nadenken over andere waardige alternatieven, waarbij men niet moet rangschikken, ook niet moet ordenen, maar waarbij men gewoon aan de studenten en de academici, de mensen die het nodig hebben, tools aanreikt om te vergelijken en zelf keuzes te maken en te oordelen.

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: We zijn het meer eens dan u denkt. Ik heb al een paar keer gezegd dat ik me verzet tegen de terreur van de rankings. Terreur is een overkappende trap van dictatuur. Ik ben het heel erg met u eens. De vraag is alleen: hoe pak je het aan?

Ik geef een praktisch voorbeeld. De heer Martens zegt: die rankings zijn vervelend, want we komen in de tweede klasse terecht. Maar de heer Martens staat niet in de eerste klasse, want is er ooit in de Katholieke Hogeschool van Leuven een Nobelprijswinnaar geweest? Natuurlijk niet, het is ook niet ter zake. Ik val nu even uit mijn rol maar u mag weten dat ik dat denk: als we zouden willen dat studenten in de Benelux en misschien ook elders in Europa, weten dat er zulke schitterende verpleegkundeopleidingen zijn in Leuven, hoe zullen ze dat dan te weten komen? Dat kan alleen maar als we werken met een publiek, transparant systeem waarbij de diversiteit van de instellingen in kaart wordt gebracht en geordend. Daarbij is men in staat om, wanneer iemand is geïnteresseerd in bijvoorbeeld een professioneel bachelorniveau of een zorgberoep, te zeggen wie er excelleert. Dat is de vraag. Daarom zei ik al badinerend dat u niet in de tweede klasse terecht komt want u staat vandaag in geen enkele klasse. We moeten daarover nadenken en we zitten heel dicht bij elkaar.

Ik denk inderdaad dat je naar systemen moet gaan die als het ware bottom-up bestuurbaar zijn door de klant. Je moet gaan naar systemen waarbij de student kan zeggen wat hem interesseert, waarop hij het vervolgens gaat uitzoeken.

Het is misschien een academisch punt, maar toch erg belangrijk: ik spreek zeer bewust over ordenen en rangschikken. Ordenen is iets anders dan rangschikken. Je ordent dingen die onvergelijkbaar zijn. Bijvoorbeeld: is een zorgberoep beter dan een techno-

logisch beroep? Neen. Is het slechter? Ook niet. Is het mogelijk daarin een preferentiefunctie te definiëren? Neen, dat gaat niet. Maar je kunt ze wel naast elkaar zetten. Je kunt het onderscheid maken tussen het ene en het andere. Dat is eigenlijk de uitdaging. Ik stel voor om niet te polemiseren, omdat ik denk dat we veel dichter bij elkaar staan dan u denkt.

Ik heb er nu nogal de klemtoon op gelegd, omdat ik graag debatteer en graag vooruitga in die discussies. De mobiliteit, de sociale dimensie en de publieke dimensie zijn belangrijkere items, die we moeten vrijwaren en bevestigen volgende week, dan dit. We zijn het er zo over eens, dat we onze tijd zouden hebben verloren vandaag, als we dat 35 keer zouden herhaald hebben.

De heer Toon Martens: U hebt het voorbeeld van verpleegkunde aangehaald. In Wallonië duurt de opleiding verpleegkunde vier jaar, in veel andere landen is verpleegkunde een universitaire opleiding. Wat wij in de feiten vaststellen, is dat wij in onze internationale samenwerking moeilijkheden onder vinden die met de structuur van het hoger onderwijs te maken hebben. De ordening van het hoger onderwijs heeft wel degelijk zijn grote consequenties voor ons.

De heer Jef Tavernier: Ik had een kleine bedenking bij wat de heer Keirse zei. Toen u de vergelijking gaf, dacht ik dat u ging verwijzen naar de ranking of de opmerkingen die men de komende weken zal geven over ministers, politici en parlementsleden. Iedereen weet hoe relatief en hoe gevaarlijk zoiets is.

De verslaggever,

Sabine POLEYN

De voorzitter,

Monica VAN KERREBROECK